

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ

6-9 класи НУШ

Нормативна основа: наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 (зі змінами, внесеними наказом МОН від 29.06.2026 № 1001); Державний стандарт базової середньої освіти; практичний путівник МОН «Громадянська та історична освітня галузь: як оцінювати в НУШ» (2025); модельна навчальна програма «Громадянська освіта. 6-9 класи» (2025); методичні рекомендації МОН на 2026/2027 навчальний рік.

Предметні критерії є методичною деталізацією загальних критеріїв наказу № 722 для практичного оцінювання з громадянської освіти. Вони не є дослівним відтворенням тексту наказу та застосовуються з урахуванням освітньої програми закладу й конкретної модельної програми.

Для громадянської та історичної освітньої галузі використовують 3 об'єднані групи результатів: ГР1 «Орієнтується в історичному часі та просторі, виявляє взаємозв'язки подій і явищ»; ГР2 «Працює з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту»; ГР3 «Виявляє здатність до співпраці, толерантність, громадянську позицію».

1. ЗАГАЛЬНІ ПРЕДМЕТНІ КРИТЕРІЇ

1-6 балів за п'ятьма інтегрованими показниками

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву вмінь
1 / початковий	Розпізнає окремі слова, символи, поняття або суспільні явища лише після підказки; розуміння фрагментарне.	Виконує окремий елемент найпростішого завдання за безпосереднім зразком.	Потребує постійного супроводу, покрокових інструкцій і контролю.	Реагує на пряме запитання короткою відповіддю; майже не долучається до взаємодії.	Уміння виявляються поодинокі, лише в дуже знайомій ситуації.
2 / початковий	Розпізнає окремі громадянськості поняття, права, правила, інституції або факти; знаходить явно подану інформацію.	Виконує частину простого репродуктивного завдання за зразком.	Працює лише за постійної допомоги та нагадувань.	Може висловити просту думку або погодитися/не погодитися без достатнього обґрунтування.	Уміння виявляються епізодично.
3 / початковий	Відтворює частину навчального матеріалу, наводить окремий приклад; розпізнає просту суспільну ситуацію.	Виконує прості завдання на встановлення відповідності, вибір прикладу, розпізнавання правила чи права з допомогою.	Після пояснення може завершити окрему просту дію.	Формулює короткі висловлювання; з нагадуванням слухає інших і дотримується простих правил діалогу.	Уміння час від часу виявляються у знайомих ситуаціях.
4 / середній	Відтворює основний зміст теми, пояснює окремі поняття простими словами, розпізнає очевидні зв'язки.	Виконує типові завдання за алгоритмом: визначає право/обов'язок, учасника ситуації, основний факт або правило.	Частину роботи виконує самостійно, але потребує ситуативної підтримки.	Бере участь в обговоренні, відповідає на запитання, дотримується правил взаємодії за нагадування.	Уміння виявляються переважно в типових ситуаціях, але нестабільно.
5 / середній	Пояснює ключові поняття, наводить доречний приклад, установлює простий причинно-наслідковий зв'язок у суспільній ситуації.	Застосовує знання в знайомому кейсі, визначає можливий варіант поведінки чи участі за запропонованим планом.	Працює переважно за інструкцією; допомога потрібна на складніших етапах.	Висловлює власну позицію і наводить один аргумент; виконує свою роль у парі або групі.	Уміння в типових ситуаціях виявляються періодично.
6 / середній	Пояснює основні взаємозв'язки, розрізняє факти й прості судження, застосовує громадянськості поняття до типових ситуацій.	Самостійно виконує більшість стандартних завдань, аналізує нескладний кейс або джерело, формулює простий висновок.	Потребує допомоги лише на окремих етапах або під час нового типу завдання.	Підтримує діалог, реагує на аргументи, дотримується поваги до співрозмовників.	У знайомих навчальних ситуаціях уміння виявляються достатньо регулярно.

1. ЗАГАЛЬНІ ПРЕДМЕТНІ КРИТЕРІЇ — ПРОДОВЖЕННЯ

7-12 балів за п'ятьма інтегрованими показниками

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву вмінь
7 / достатній	Добирає потрібні поняття й факти, пояснює причини та наслідки, визначає інтереси й позиції учасників суспільної ситуації.	Виконує стандартні проблемні, дослідницькі та проєктні завдання за узгодженим алгоритмом.	Переважно працює самостійно, звертається по допомогу за потреби.	Аргументує позицію фактами, співпрацює, враховує іншу думку та правила конструктивного діалогу.	Уміння стабільно виявляються у типових ситуаціях.
8 / достатній	Порівнює позиції, права, інтереси й можливі наслідки рішень; розрізняє суттєве і другорядне.	Аналізує кейс, кілька джерел або модель демократичної процедури; обґрунтовує вибір способу дії.	Самостійно організовує значну частину роботи та коригує її за зворотним зв'язком.	Веде аргументований діалог, шукає компроміс, сприяє продуктивній роботі групи.	Уміння стабільно виявляються у більшості типових ситуацій.
9 / достатній	Аналізує суспільну проблему з кількох перспектив, установлює складніші причинно-наслідкові зв'язки, прогнозує найближчі наслідки.	Виконує частково-пошукові завдання, добирає докази, формує обґрунтовану пропозицію або рішення.	Самостійно працює з типовими і частиною нетипових завдань.	Ініціює змістовне обговорення, коректно відстоює позицію, оцінює аргументи інших.	Уміння виявляються постійно в типових ситуаціях.
10 / високий	Узагальнює інформацію з різних тем і джерел, застосовує принципи демократії, прав людини, відповідальності та верховенства права до нової ситуації.	Виконує дослідницькі, проєктні й творчі завдання, самостійно обирає доцільну стратегію розв'язання проблеми.	Планує власну діяльність, визначає етапи й критерії успіху.	Ініціює конструктивну комунікацію, аргументує, допомагає групі домовлятися та ухвалювати рішення.	Уміння систематично виявляються у типових і частині нетипових ситуацій.
11 / високий	Критично оцінює альтернативи, аргументи, джерела, ризики й наслідки; бачить суперечність прав, інтересів і суспільних потреб.	Виконує складне дослідження, дебати, кейс або проєкт; пропонує кілька варіантів і обґрунтовує оптимальний.	Самостійно планує, коригує та оцінює роботу; пояснює вибір способів діяльності.	Конструктивно модерує взаємодію, сприяє інклюзивності, аналізує сильні й слабкі аргументи.	Уміння систематично виявляються в типових і нетипових ситуаціях.
12 / високий	Синтезує різні види інформації, формує самостійний доказовий висновок, передбачає альтернативні наслідки й обмеження рішення.	Самостійно розв'язує складну громадянськості проблему, створює обґрунтовану модель дії/ініціативи та оцінює її реалістичність.	Планує, здійснює рефлексію, оцінює ризики, результати та власний поступ; визначає подальші кроки.	Організовує інклюзивну демократичну взаємодію, переконливо аргументує й коректно реагує на заперечення.	Уміння системно й упевнено виявляються як у типових, так і в нових ситуаціях.

2. ГР1. ОРІЄНТУЄТЬСЯ В ІСТОРИЧНОМУ ЧАСІ ТА ПРОСТОРІ, ВИЯВЛЯЄ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ ПОДІЙ І ЯВИЩ

У громадянській освіті ця група виявляється не лише через хронологію. Вона охоплює розуміння розвитку суспільних явищ у часі й просторі, причин і наслідків, рівнів «школа - громада - держава - світ», взаємозалежності рішень, дій людей, інституцій і суспільних змін.

Методичний нюанс: ГР1 у громадянській освіті не варто штучно перетворювати на «історичний тест». Доцільні кейси про зміни в громаді, розвиток демократії та прав, суспільні процеси, локальні/національні/глобальні зв'язки, причини й наслідки рішень.

Бал	Критерій досягнення групи результатів
1	За значної допомоги розпізнає окрему суспільну подію, явище, установу, спільноту або територію, але не встановлює зв'язків між ними.
2	За підказкою розрізняє «раніше/тепер», локальний/державний рівень, знаходить знайому територію чи інституцію в запропонованій схемі або карті.
3	За зразком розташовує 2-3 суспільні події чи зміни у простій послідовності, визначає місце події/проблеми у школі, громаді або державі.
4	Визначає простий часовий або просторовий зв'язок, називає очевидну причину чи наслідок суспільної події/рішення за допомогою запитань учителя.
5	У типовій ситуації пояснює один-два причинно-наслідкові зв'язки, співвідносить проблему з рівнем «школа - громада - держава - світ».
6	Самостійно вибудовує просту послідовність розвитку явища, пояснює основні причини й наслідки, розрізняє локальний, національний і глобальний контексти.
7	Пояснює взаємозалежність дій людей, рішень інституцій і суспільних наслідків; визначає зміни та елементи тяглості у розвитку суспільства.
8	Порівнює розвиток явища в різних часових або просторових контекстах, визначає кілька чинників і пояснює, як вони впливають на різні групи.
9	Аналізує ланцюг причин, рішень і наслідків, простежує динаміку суспільної проблеми, визначає взаємозв'язок локальних, національних і глобальних процесів.
10	Узагальнює часово-просторові дані, пояснює багатofакторність суспільних процесів, аргументовано прогнозує можливі наслідки зміни умов або рішень.
11	Порівнює альтернативні пояснення причин і наслідків, оцінює вагу різних чинників, урахує контекст, невизначеність і обмеження прогнозу.
12	Самостійно моделює складний суспільний процес у часі й просторі, інтегрує дані різних рівнів, формулює доказовий висновок та умовний прогноз з урахуванням альтернатив.

3. ГР2. ПРАЦЮЄ З ІНФОРМАЦІЄЮ ІСТОРИЧНОГО ТА СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧОГО ЗМІСТУ

Оцінюються пошук, добір, аналіз і перевірка суспільно значущої інформації; розрізнення фактів, суджень і припущень; робота з медіа, офіційними ресурсами, соціальними мережами; виявлення маніпуляцій, пропаганди й дезінформації; академічна доброчесність і цифрова безпека.

Для сучасної громадянської освіти важливо оцінювати не швидкість пошуку, а якість верифікації: хто є джерелом, які докази наведено, чи можна підтвердити твердження незалежними джерелами, чи є маніпулятивні ознаки, чи дотримано авторства та приватності.

Бал	Критерій досягнення групи результатів
1	За допомогою розпізнає джерело суспільно значущої інформації або окремих інформаційний фрагмент.
2	Знаходить у простому джерелі один явно поданий факт за прямою вказівкою.
3	За зразком відтворює основний зміст короткого текстового, візуального або цифрового повідомлення; відповідає на прості запитання.
4	Визначає тему й основний факт джерела; за допомогою розрізняє факт і оцінне судження, користується заданим алгоритмом перевірки.
5	Визначає автора/джерело, мету або аудиторію повідомлення; використовує джерело для відповіді та наводить просте підтвердження.
6	Самостійно знаходить потрібну інформацію у 1-2 нескладних джерелах, розрізняє основне й другорядне, факт і думку, формулює висновок.
7	Добирає інформацію за заданими критеріями, порівнює джерела, перевіряє ключове твердження, визначає можливу зацікавленість або упередження автора.
8	Оцінює достовірність, релевантність і повноту джерел, виявляє очевидні маніпулятивні прийоми, емоційне впливання, мову ворожнечі або некоректне узагальнення.
9	Зіставляє інформацію з кількох незалежних джерел, виявляє суперечності, перевіряє твердження та формулює доказовий висновок із коректним посиланням на джерела.
10	Синтезує дані з різнотипних джерел, пояснює, як спосіб подання, медіаформат і контекст можуть впливати на сприйняття суспільної проблеми.
11	Критично оцінює походження, контекст, надійність, обмеження та відсутню інформацію; розпізнає складніші маніпуляції, пропагандистські прийоми й ризики цифрового середовища.
12	Самостійно формулює інформаційний запит, добирає й верифікує різні джерела, виявляє дезінформацію/маніпуляцію, створює власний аргументований інформаційний продукт із дотриманням академічної доброчесності.

4. ГРЗ. ВИЯВЛЯЄ ЗДАТНІСТЬ ДО СПІВПРАЦІ, ТОЛЕРАНТНІСТЬ, ГРОМАДЯНСЬКУ ПОЗИЦІЮ

Оцінюються аргументованість і відповідальність у навчальній взаємодії, повага до гідності та прав людини, діалог і розв'язання конфліктів, інклюзивність і недискримінація, розуміння демократичних процедур та форм громадянської участі, здатність пропонувати й обґрунтовувати рішення проблем спільноти.

Принципово: оцінюється не «правильність» політичних чи особистих переконань учня, а вміння аргументувати, працювати з доказами, поважати права й гідність інших, співпрацювати та діяти в межах демократичних і правових процедур. Реальна позаурочна громадська/волонтерська активність не може бути обов'язковою умовою високого бала.

Бал	Критерій досягнення групи результатів
1	Долучається до взаємодії лише після постійного спонукання; має труднощі з формулюванням думки й дотриманням правил спільної роботи.
2	За постійної підтримки виконує окремі правила взаємодії, коротко реагує на позицію іншої людини.
3	За зразком бере участь у парній/груповій роботі, висловлює просту думку, з нагадуванням слухає інших і уникає образливого спілкування.
4	Бере участь у простому обговоренні, називає окремі права/обов'язки або правила співжиття, дотримується основних правил взаємодії за ситуативної допомоги.
5	Пояснює власну позицію одним-двома аргументами, виконує визначену роль у групі, виявляє повагу до гідності та відмінних думок.
6	Застосовує принципи прав і відповідальності до простої ситуації, пропонує мирний спосіб розв'язання конфлікту або спільної проблеми, конструктивно співпрацює.
7	Аргументує позицію фактами, розпізнає очевидні прояви дискримінації, нетерпимості чи порушення прав, використовує діалог і виконує свою роль у спільній роботі.
8	Порівнює інтереси й позиції сторін, шукає компроміс, застосовує принципи демократії та прав людини у рольовій/модельованій ситуації, бере участь у спільному рішенні.
9	Аналізує конфлікт або проблему громади, пропонує реалістичні способи дії, розрізняє форми громадянської участі та оцінює можливі наслідки.
10	Організовує частину групової роботи, аргументує громадянську позицію доказами і принципами прав людини, моделює демократичну процедуру або план громадської/шкільної ініціативи.
11	Узгоджує різні права, потреби й інтереси, допомагає групі долати суперечності, оцінює ресурси, ризики та наслідки запропонованих громадянських дій.
12	Ініціює інклюзивну демократичну взаємодію в навчальній ситуації, створює доказову й реалістичну пропозицію/проект, оцінює його наслідки та рефлексує над результатом спільної діяльності.

5. МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

1. Оцінюємо результат, а не погляд. У дискусіях, дебатах і есе бал залежить від точності понять, якості аргументації, доказів, логіки, поваги до співрозмовників і вміння бачити альтернативи. Збіг або незбіг позиції учня з позицією вчителя не є критерієм.

2. Не оцінюємо особисті обставини. Не можна підвищувати або знижувати бал за політичні вподобання, релігійні/світоглядні переконання, погляди родини, соціальний статус, наявність досвіду війни, волонтерства чи участі в громадських організаціях.

3. Громадянська дія може бути модельованою. Для ГРЗ достатньо навчальної симуляції: дебатів, громадських слухань, учнівського самоврядування, проєктної пропозиції, петиції-моделі, плану кампанії, рольової гри. Учень не зобов'язаний здійснювати реальну публічну активність заради оцінки.

4. Медіаграмотність є частиною предмета. Під час роботи з інформацією варто оцінювати перевірку джерел, фактчекінг, розрізнення фактів і суджень, виявлення маніпуляцій, пропаганди, мови ворожнечі, безпечну роботу з персональними даними та цифровий слід.

5. Один вид роботи може охоплювати кілька ГР. Наприклад, аналіз проблеми громади може перевіряти ГР1 (зв'язки й наслідки), ГР2 (якість джерел) і ГР3 (пропозиція рішення та взаємодія). Вчитель заздалегідь визначає, які саме результати оцінює.

6. Високий бал не означає «ідеальну активність». 10-12 балів передбачають самостійність, критичність, перенесення знань у нові ситуації, аргументованість, рефлексію та стабільність умінь. Учень може бути стриманим у публічному спілкуванні, але демонструвати високий результат у письмовому аналізі чи проєктуванні.

7. Критерії повідомляємо до роботи. Для дебатів, есе, дослідження, проєкту чи групової роботи доцільно наперед надати 3-6 конкретних показників: зміст/точність, докази, аналіз альтернатив, реалістичність рішення, співпраця, рефлексія.

Рекомендовані види робіт: аналіз суспільного кейсу; робота з медіаповідомленням/офіційним документом; дебати й дискусії; рольове моделювання демократичної процедури; дослідження проблеми громади; проєктна пропозиція; інфографіка/постер; аргументоване есе; самооцінювання та взаємооцінювання за відомими критеріями.

Нормативні та методичні джерела:

- 1) Наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (зі змінами наказу МОН від 29.06.2026 № 1001).
- 2) Державний стандарт базової середньої освіти (громадянська та історична освітня галузь).
- 3) МОН України. Практичний путівник «Громадянська та історична освітня галузь: як оцінювати в НУШ» (2025).
- 4) Модельна навчальна програма «Громадянська освіта. 6-9 класи» (2025), рекомендована МОН України.